

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe (P4C) Rehberi

Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR

4. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Dr. Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR

ÖĞRETMENLER İÇİN ÇOCUKLARLA FELSEFE (P4C) REHBERİ

ISBN 978-625-7676-47-2

DOI 10.14527/9786257676472

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2021, Ankara

4. Baskı: Kasım 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Dr. Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR

Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden 2005 yılında mezun olduktan sonra bir yıl kadar Kırıkkale'nin Delice ilçesinde sınıf öğretmenliği yaptım. Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Ana Bilim Dalı'nda 2006 yılında yüksek lisans eğitimime başladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki görevimden ayrılıp Hacettepe Üniversitesi Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldum. Yapılandırıcılık ve ilköğretim ders kitaplarıyla ilgili olan yüksek lisans tezimi 2009 yılında bitirdim. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Ana Bilim Dalı doktora programına kayıt oldum ve çocuklar için felsefeyle de bu yıl tanıştım. Bu süreçte Türkiye'deki çocuklarla felsefe çalışmalarının öncüsü olan Nuran Direk ile ta-

nışma, atölyelerine katılma ve ona sorularımı yöneltme fırsatları buldum. Çocuklar için felsefeye ilgim beni diğer üniversitelerden eğitim felsefesine yönelik dersler almaya, felsefeyi daha yakından tanımamı sağlayacak seminerlere, eğitimlere katılmaya yönlendirdi. Bu süreçte Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında Eğitim Felsefesi dersini vermeye, seçmeli olarak açtığım Düşünme Eğitimi ve Çocuklar İçin Felsefe derslerini yürütmeye başladım. Drama yolculuğum ise Çağdaş Drama Derneği'nde Yaratıcı Drama Eğitimlik Kursu ile başladı ve 2014 yılında drama lideri/eğitmeni unvanı almamla devam etti. Sınıf Öğretmenliği Lisans Programında verdiğim derslere drama dersi de eklendi ve bu alandaki deneyimlerim, Milli Eğitim Bakanlığı, TÜBİTAK, TÖMER gibi kurumlar aracılığıyla çeşitli proje, atölye çalışmaları, ders ve seminerlerle zenginleşti. Drama alanında bazı eserlerin Türkçeye çevrilmesine destek olmanın yanında, sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalara ilişkin dramaya yönelik bazı kaynaklarda bölüm yazarlığı yaptım. "Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel Bir Araştırma" adlı doktora tezimi 2015 yılında tamamladım. Çocuklarla felsefeye ilişkin öğretmen eğitimi, öğretmenlerin felsefeye yönelik algıları, düşünme eğitimi, çocuklarla felsefenin hayat bilgisi dersiyle ilişkisi gibi konularda araştırmalar yürüttüm. Boğaziçi Üniversitesi Yaşam Boyu Öğrenme Merkezi'nde 96 saat süren Çocuklar İçin Felsefe Eğitmen Eğitimi programını 2017 yılında tamamlayarak çocuklar için felsefede öğretmen eğitimine yöneldim. Hacettepe Üniversitesi Yaşam Boyu Öğrenme Merkezi'nde, 2019 yılında, 48 saatlik Çocuklar İçin Felsefe Uygulayıcı Eğitimi'nin içeriğini hazırlayarak bu programı yürüttüm. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Felsefe Lisans Programını 2020 yılında bitirdim. Şimdilerde Hacettepe Üniversitesi Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda doktor öğretim üyesi olarak çocuklar için felsefeyi odak alan çevrim içi ve yüz yüze eğitimlerime devam ediyor, lisans ve yüksek lisans programlarında yer alan Çocuklar İçin Felsefe dersleri ile Drama, Eğitim Felsefesi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi derslerini yürütüyorum.

ORCID No: 0000-0002-0476-3369

ÖN SÖZ NİYETİNE: ŞİMDİ SİZİNDİR!

Sevgili Nihan Akkocaoğlu Çayır; 2007-2008 Güz Döneminde Yaratıcı Drama Kursu Temel Aşama katılımcısı oluncaya değin, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki hal hatır sormalarımız farklıydı. Kurstaki yaşantılarımızdan sonra birbirimizle paylaştıklarımız derinleşti...

Bilgisayarımda “Nihan” dosyasının içindeki notlar 2013 yılına ait. Nihancığım o yıla değin çocuklarla felsefe konulu pek çok adım atmış, veri toplamış ve kaynakları derlemiş. Beytepe’de Kırmızı Çatı’da buluşup defalarca konuşmuşuz. Notlar almış. Benden geribildirim istemiş. Karşılıklı yazışmışız.

2020 sonbaharında elime **Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi** geldi. Sevgili Nihancığım bir kez daha geribildirim istedi.

“Size danışmadan yola çıkmak istemedim. Bir çeşit uğur sanki, gözünüz sözünüz değmeli satırlara...” dedi. Tanıdığımdan bu yana bildiğim inceliğiyle, ardından şu ifadeyi eklemiş: “Kitabın tümünü okumanız pek olası olmayabilir ama siz istediğiniz gibi göz atabilirsiniz, inceleyebilir, eleştirilerinizi sunabilirsiniz.”

Kitabın tümünü okumaz mıyım? Göz atmaz mıyım? İncelemez miyim? Seve seve eleştirilerimi sunmaz mıyım?

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi’ni bir solukta okumadım. Kitabı önce başından, sonundan karıştırdım. Göz attım. Durdum. Yine karıştırdım. Dinlendim. Okudum. Düşündüm. Bir daha okudum. Başa döndüm. Düşündüm. Bitirdim...

Sonra aşağıdaki notları yazdım ve kitabın yazarına bir çevrimiçi buluşmayla okudum. Şimdi o notları sizinle paylaşmak isterim. Bu kitabın ÖN SÖZ’ü böyle olsun...

- Kavramsal çerçeve çok doyurucu.
- Bilimsel dayanakları yeterince güçlü.
- Dolu dolu yeni, özgün ve üretilmiş bilgi var.
- Çocuklarla felsefe ile ilgili herkes için başucu niteliğinde.
- Kitabın sunuluşu, derinlemesine düşündürüyor ve sorguluyor.
- Anlaşılır ve kapsayıcı örnekler çok yerinde olmuş.
- Tablolar özet bilgiyi anlaşılır ve görünür biçimde sunmuş.
- Düşünme Alıştırmaları okurlar için çok yerinde bir destek olmuş.
- Masal, şiir, öykü vb. edebiyattan seçilen örnekler ilgi çekici.

- Görseller, resimler, karikatürler vb. sanatla felsefe ilişkisini çok anlamlı biçimde buluşturmuş.
- Doyurucu kaynaklar listesi insanı varsıllaştırıyor.
- Tertemiz bir dili, akıcı anlatımı ve duru Türkçesi var.

Kitabın okuru bol, baskısı çok ve tanıyanı vefalı olsun.

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi şimdi sizindir!

Dr. Tülay Üstündağ

5 Ekim 2020, Erdek

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında.....	iii
Ön Söz Niyetine: Şimdi Sizindir!	iv
Teşekkürler	xi
Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi Hakkında.....	xii

1. BÖLÜM FELSEFE VE ÇOCUK

Felsefe Üzerine Kısa Bir Giriş	1
Düşünme Alıştırmaları	6
Hangi “Çocuk”?	8
Çocuk ve Felsefe	12
Çocuk ve Merak.....	14
Çocuk ve Şaşkınlık	17
Çocuk ve Cesaret.....	19
Düşünme Alıştırmaları.....	20
Çocukluk Algım Nedir?	22

2. BÖLÜM ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE

Çocuklar İçin Felsefe Nedir?.....	25
Düşünme Alıştırmaları.....	29
Çocuklar İçin Felsefenin Felsefi ve Eğitsel Dayanakları.....	31
Çocuklar İçin Felsefe ve Öğrenme	34
Düşünme Alıştırmaları.....	37
Geçmişten Günümüze Çocuklar İçin Felsefe	39
Düşünme Alıştırmaları.....	44
Çocuklar İçin Felsefenin Amaçları	45
Düşünme Alıştırmaları.....	51
Çocuklar İçin Felsefede İçerik	52
Düşünme Alıştırmaları.....	62
Çocuklar İçin Felsefede Uyarıcılar	64
Düşünme Alıştırmaları	82
Çocuklar İçin Felsefede Öğrenme Yöntemleri, Teknikleri ve Oyunlar	84
Isınmaya Yönelik	85
Tartışmaya Yönelik.....	87
Kavramlara Yönelik	96
Çocuklar İçin Felsefe ve Drama.....	100

Düşünme Alıştırmaları.....	115
Çocuklar İçin Felsefede Değerlendirme.....	116
Beceri Duvarı.....	122
Bu Cetvel Neyi Ölçer?.....	123
Bugün Hoşnut Kaldım.....	124
Değerlendirme Kartları.....	125
Elim.....	125
Katılım Ölçer.....	126
Kendime Mektup.....	126
Parmaklarıyla Puanla.....	126
Uçak.....	127
Yüz İfadeleri ile Değerlendirme.....	127
Öğrenci Gözlem Formu.....	128
Grup Tartışması Değerlendirme Soruları.....	130
Eleştirel Düşünme Matrisi.....	131
Öğrenci Öz Değerlendirme Soruları.....	133
Okul Öncesi ve İlkokul Felsefe Dersi Gözlem Formu.....	134
Öğretmenin Öz Değerlendirme Soruları.....	136
Düşünme Alıştırmaları.....	136
Çocuklar İçin Felsefede Öğretmenin Rolü.....	137
Dersin Aşamaları Belirleme.....	137
Felsefe Yapmaya Hazırlık.....	141
Tartışmayı Yürütme.....	147
Tartışma Kavramı Üzerine Tartışmak.....	147
Tartışma Terimlerini Kullanma.....	148
Kuralları Belirleme.....	149
Etkin Dinleme.....	149
Çember Olma.....	150
Bekleme Süresi Verme.....	150
Takip ve Derinleştirme Soruları Sorma.....	151
Farklı Bakış Açılarını Ortaya Çıkarma.....	153
Tahtayı Kullanma.....	154
Özgür Bir Tartışma Ortamı Sağlama.....	155
Tartışmanın Odağını Kaybetmeme.....	155
Katılımı Artırma.....	155
Birbirlerinin Görüşleri Üzerine Yorum Yapma.....	156
Özetleme.....	156
Görüşleri Açık Hale Getirme.....	157
Büyük Grup Tartışmasına Hazırlık.....	157

Soru Sormaya Teşvik Etme	157
Tartışmayı Değerlendirme	158
James Nottingham'ın Öğrenme Çukuru ve Çocuklar İçin Felsefe	159
Öğrenme Çukuru'ndan Nasıl Yararlanabiliriz?	161
Düşünme Alıştırmaları	163
Can Sıkıntısı Üzerine	164

3. BÖLÜM

İLKOKUL ÖĞRETİM PROGRAMIYLA İLİŞKİLENDİRİLMİŞ ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE DERS PLANLARI

Çocuklar İçin Felsefe ve İlkokul Öğretim Programları	167
Bilmek Üzerine- Bay Baykuş ile Ay	175
Gerçek Üzerine - Olmayan Bir Köpeğin Hikâyesi	179
Problem Üzerine - Matematik Laneti	184
Sayılar Üzerine - Sayıların En Büyüğü	190
İnsanlar ve Hayvanlar Üzerine- Hadi Uç!	197
İrade Üzerine- Kurabiyeler	201
Dostluk Üzerine-Bezelye Olmak İstemiyorum!	207
Kurallar Üzerine - Çikolatalı Pasta	212
Adalet Üzerine - Kafasına Edeni Bulmaya Çalışan Küçük Köstebeğin Hikâyesi	216
İhtiyaç Üzerine - Möö La La Alışverişe Çıkan İnek	220
Güzellik Üzerine - Şrek	225
Sanat Üzerine- Mış Gibi	230
Müzik Üzerine	235
Sanat Amacı Üzerine - Postacı Piero ile Gece Bekçisi Marcello	239
Oyun Üzerine - Franklin Oyun Oynuyor	244
Aşırı Genelleme - Köpekler Bale Yapmaz	250
Sevgi Üzerine - Seni Hep Seveceğim	255
Can Sıkıntısı Üzerine - Beklemeyi Sevmeyen Tavşan	259
Düşünme Alıştırmaları	263

4. BÖLÜM

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE DERSİNE YÖNELİK DERS PLANLARI

Çocuklar İçin Felsefe Dersi	265
Düşünme Üzerine - Sürü	269
Felsefe Soruları Üzerine	274
Merak Üzerine	279

Cesaret Üzerine - Kralın Yeni Giysileri	283
Şaşırnak Üzerine - Matthew'un Rüyası	287
Sorular Üzerine - Uzaylı Arkadaşım.....	292
Hikâye Üzerine - Hikâyeci Fil.....	297
Düşünme Alıştırmaları.....	301
Kaynakça.....	302
Çocuklar İçin Felsefe Dizini.....	309

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Felsefeyi Yakından Tanınmanızı Sağlayacak Kitap Önerileri.....	7
Tablo 2. “Çocukluk Algım Nedir?” Anketi	22
Tablo 3. “Çocukluk Algım Nedir?” Anketi Değerlendirme Şablonu.....	24
Tablo 4. Sokratik Yöntem ile Çocuklar İçin Felsefenin Benzerlikleri.....	31
Tablo 5. Öğrenmeye Yönelik Algılara İlişkin Sorular	34
Tablo 6. Çocuklar İçin Felsefenin Tarihi	39
Tablo 7. Felsefenin Farklı Disiplinlerine İlişkin Soru Örnekleri.....	52
Tablo 8. Derslere Göre Felsefi Soru Örnekleri.....	54
Tablo 9. Lipman ve Sharp'ın Ev ve Deneyim Kavramlarına Yönelik Etkinlik Önerileri.....	56
Tablo 10. Lipman ve Sharp'ın Doğru Düşünmeye Yönelik Etkinlik Önerileri.....	57
Tablo 11. Akıl Yürütme Türleri ve İlgili Etkinlikler	59
Tablo 12. Bir Hikayedeki Felsefe Sorusunu Bulmak	66
Tablo 13. Hikaye Aracılığıyla Yürütülen Felsefi Sorgulamaya Yönelik Örnek Sorular	66
Tablo 14. Masallara Yönelik Felsefi Soru ve Etkinlik Örnekleri.....	68
Tablo 15. “Arkadaşım Olmak İster misin?” Adlı Kitaba İlişkin Felsefe Sorusu Örnekleri	73
Tablo 16. Felsefi Sorgulama Yürütmeye Yönelik Görseller ve Felsefi Soru Örnekleri	75
Tablo 17. Mitolojik Hikayelere Yönelik Felsefi Soru ve Etkinlik Örnekleri.....	78
Tablo 18. Drama ile Çocuklar İçin Felsefenin Benzerlikleri.....	101
Tablo 19. Değerlendirme Sürecinde Kullanılabilecek Dört Temel Beceriye Yönelik Gözlem Ölçütleri	119
Tablo 20. Öğrenci Gözlem Formu Örneği	128
Tablo 21. Grup Tartışmasını Değerlendirmeye Yönelik Sorular	131
Tablo 22. Eleştirel Düşünme Matrisi.....	132
Tablo 23. Biçimlendirici ve Genel Değerlendirme Sorularına İlişkin Örnekler	134
Tablo 24. Okul Öncesi ve İlkokul Felsefe Dersi Gözlem Formu	135
Tablo 25. Neden Sorularından Felsefe Soruları Üretmeye Yönelik Örnekler.....	144
Tablo 26. Bir Tartışma Sürecinde Kullanılabilecek Sorulara İlişkin Örnekler	145
Tablo 27. Bir Tartışmaya Felsefi Nitelik Kazandıracak Ölçütler	147
Tablo 28. Dinlemeye Yönelik Etkinlik Örneği.....	150
Tablo 29. Çocuklarla Felsefe Yaparken Yararlanılabilecek Takip ve Derinleştirme Soruları.....	151
Tablo 30. Öğrencilerin Tartışmaya Katılımlarını Gözlemlemeye Yönelik Bir Çizelge Örneği	156
Tablo 31. Öğretim Programlarıyla İlişkili Ders Planlarına Yönelik Bilgiler	171

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hedef Adlı Etkinliğe İlişkin Örnek.....	97
Şekil 2. Kavram Çemberi Adlı Etkinliğe İlişkin Örnek.....	97
Şekil 3. Hedef Tahtası Adlı Değerlendirme Aracına İlişkin Örnek	124
Şekil 4. Katılım Ölçer	126
Şekil 5. Philip Cam'ın Soru Kadranı	145
Şekil 6. Öğrenme Çukuru.....	159

Teşekkürler...

Burada da sırtımı sözlerine güvenle ve gururla yasladığım Tülay Hocam, öğrenme ve öğrendiklerimi paylaşma serüvenimin adına “Neden ‘çocuklar için felsefe’ olmasın?” diyeli 12 yıl olmuş... Hem gönlümü hem aklımı bildiği, hem de **Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi**'ne yönelik etkili dokunuşları için *Dr. Tülay Üstündağ*'a teşekkür ederim.

Sevgili Özge Özdemir, 2017 yılında çocuklar için felsefeyle beni yeniden tanıştırdı. Bu tanışma bakış açımı değiştirdi, derinleştirdi, ufkumu açtı ve muhtemelen kitabımın eksik kalacak yanını tamamladı. **Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi**'ne yönelik görüşlerini benimle paylaşan *Dr. Özge Özdemir*'e teşekkür ederim.

İncelemelerini büyük bir titizlikle yapan, zihin açıcı sohbetleriyle beni hep zenginleştiren *Bilim Uzmanı Nuri Barış İnce*'ye; önerilerini kitabıma gönül rahatlığıyla yansıttığım sevgili arkadaşım *Dr. Öğretim Üyesi Çiğdem Alkaş Ulusoy*'a; bu kitapla kendisinden öğreneceğim çok şey olduğunu fark ettiğim *Bilim Uzmanı Burcu Güven*'e, görüşleriyle beni cesaretlendiren drama lideri ve sınıf öğretmeni *Sevgili Şeyda Orhan*'a, sorularıma içtenlikle yanıt veren *Doç. Dr. Kaan Batı*'ya ve eleştirel bakış açısıyla bazı bölümlere yeniden bakıp geliştirmemi sağlayan *Ediz Dikmelik*'e gönülden teşekkür ederim. Kitapta yer alan ders planlarını değerlendirerek geliştirmemi sağlayan sevgili *Deniz Erdoğan*, *Duygu Gücük Eren* ve *Zişan Kurum*'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitapta yer alan ders planlarını uyguladığım, geri bildirimleriyle bana farklı pencereler açan Hacettepe Üniversitesi Çocuklar İçin Felsefe dersinin 2019-2020 Güz Dönemi ve 2019-2020 Bahar Dönemi Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı öğrencilerine yürekten teşekkür ederim. Yine ders planlarımdaki sorgulama süreçlerini yanıtlarıyla, sorularıyla şekillendirmemi sağlayan Şeker Portakalı Eğitim Derneği Tülay Çakır Çocuk Kitaplığı'nın, 2019-2020 Güz Dönemi Çocuklar için Felsefe Kulübü'ndeki o güzel çocuklarına içtenlikle teşekkür ederim.

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi Hakkında

Rehber, hem kılavuz hem de birinin doğru yolu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren anlamına gelir. Bu kitabın her iki anlamda da bir görevi var. **Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi**, öğrenme yolculuğunuzda elinizden tutarak sizi, çocuklar için felsefenin atalarıyla tanıştıran, doğduğu topraklara götüren, büyüüp serptiği ülkelere “merhaba” diyen, zenginliğini keşfetmenizi sağlayan bir kılavuz; aynı zamanda çocuklarla felsefe yolculuğuna nereden başlayacağını bilemeyen, yolunu şaşırın öğretmenler için de bir yol gösterici olmayı amaçlar.

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi, 4 bölümden oluşur. Felsefe ve Çocuk adlı ilk bölümde, felsefeye, çocuklar için felsefenin penceresinden bakıp ilgili açıklamaları alanyazından pek çok düşünürün sözleri eşliğinde okuyabilirsiniz. Burada çocuğa yönelik algılarımızı, bu algıların çocuklar için felsefeyi uygulama sürecine etkisine ilişkin bilgileri de bulabilirsiniz. Çocukların sahip olduğu ve felsefe yapmak için ihtiyaç duyduğumuz merak, cesaret ve şaşkınlığın değeri ve bunları koruma yolları yine bu bölümdeki satırlarda yer alır.

Her konu bitiminde *Düşünme Alıştırmaları* bulunur. Bu kısım, sizin konuyla ilgili farkındalıklarınızı pekiştirmeyi amaçlar. Bu pekiştirmenin aracı bazen bir yazarın görüşleri, bazen bir filozofun metni, bazen bir kitaptan ya da filmde bölümler olabilir. Düşünme Alıştırmaları içinde yer alan bilgileri pratiğe dökmenizi sağlayacak uygulama önerileri de kendinizi bu alanda geliştirmenize katkı sağlayacaktır.

Çocuklar İçin Felsefe adlı ikinci bölümde çocuklar için felsefenin neliği, tarihi, eğitsel ve felsefi dayanakları, amacı ve içeriği yanında çocuklarla felsefe yaparken kullanılan öğrenme yöntem ve tekniklerini, uyarıcıları ve değerlendirme araçlarını bulabilirsiniz. Bu kısım, ilgili bilgileri somutlaştıracak etkinlikler ile yurt dışındaki pek çok uygulayıcıya ait örnekleri de size sunar. Uyarıcılar ise resimlerden filmlere, romanlardan karikatürlere, masallardan mitolojik öykülere kadar çeşitli materyalleri kapsar.

Drama ile çocuklar için felsefenin ilişkisine yönelik açıklamalara ve dramanın çocuklarla felsefede kullanımına ilişkin örneklerle *Çocuklar İçin Felsefe ve Drama* başlığı altında ulaşabilirsiniz. İkinci bölümdeki *Öğretmenin Rolü*, felsefi sorgulamalardan önce yapacağınız hazırlıkları ve tartışma sürecinde ihtiyaç duyacağınız ipuçlarını barındırdığı için kitabın kalbinin attığı yerdir.

Üçüncü bölüm, *İlkokul Öğretim Programıyla İlişkilendirilmiş Çocuklar İçin Felsefe Ders Planları*, çocuklar için felsefenin öğretim programlarıyla ilişkisine bakış ile başlar ve ilkokulda yer alan Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Hayat Bilgisi,

Sosyal Bilgiler, Görsel Sanatlar, Müzik ve Beden Eğitimi ve Oyun dersi öğretim programlarıyla ilişkili 18 ders planını sunar. Çocuklar için felsefeye yönelik bu ders planlarından ikisi ise programlarda yer alan kök değerlere yöneliktir. Her tartışmanın felsefi arkaplanını ortaya koyan birer sınıf tartışması örneği de planlara eşlik eder. Derslerinizde çocuklarla felsefe yapmak için buradaki ders planlarından yararlanabilir, bunları çocuklar için felsefeyi anlamanızı ve sınıfınıza taşımanızı sağlayan bir “öğrenme aracı” olarak görebilirsiniz.

Dördüncü bölüm olan *Çocuklar İçin Felsefe Derslerine Yönelik Ders Planları*, çocuklar için felsefeyi başlı başına bir ders olarak düşündüğümüzde hangi kavram/felsefi soru/sorunları ele alacağımızla ilgili bir başlangıç yapar. Bu başlangıcın ardından “düşünme”, “felsefe soruları”, “merak”, “cesaret”, “şaşırmak”, “sorular” ve “hikâye” üzerine yapılandırılan 7 ders planı, bir önceki bölümde yer alan ders planı aşamalarına paralel olarak sunulur. Adı geçen kavramların ders planlarının bir parçası olmasını, özellikle kitabın giriş bölümünde ve sonra kitabın bütününde, ilgili kavramlara yapılan vurgular eşliğinde incelemekte fayda vardır.

Bu kitap, çocuklar için felsefe açısından temel bilgileri, alanyazında öne çıkan değerli eğitimci ve felsefecilerin görüşleri çerçevesinde anlatır. Bu görüşler, ilgili yazarlara ulaşmanız ve konuyla ilgili bilgilerinizi derinleştirecek araştırmalar yapmanız açısından size bir fırsat da sağlar. Kitapta, başka uygulama örnekleri için ulaşabileceğiniz çeşitli kaynaklara ilişkin ipuçları da vardır.

Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi, size çocuklar için felsefeyle ilgili bir harita ve bu haritayı nasıl okuyacağınızın bilgisini sunar. Bu haritadaki yolları takip etmek, ilginizi çeken yerlerde biraz oyalanmak, daha iyi öğrenmeye ihtiyaç duyduğunuz yerlere fazlaca zaman ayırmak, “manzarayı” kaçırmamak için yorulunca az soluklanmak sizin elinizdedir.

Yolculuğunuzun bir yerinde karşılaşmak, **Öğretmenler İçin Çocuklarla Felsefe Rehberi**'nin eşlik ettiği, esin kaynağı olduğu deneyimlerinizi dinlemek benim için çok anlamlı olur. Aşağıdaki adresler de karşılaşmalarımıza ev sahipliği yapabilir...

Sevgiyle...

nihanakkocaoglu@gmail.com

nihanakkocaoglu

Dr. Nihan Akkocaoglu Çayır

25 Aralık, 2020

1. BÖLÜM

FELSEFE VE ÇOCUK

Felsefe Üzerine Kısa Bir Giriş

Bence felsefe, düşünmek ve her şeyin farklı bir cevabı olması demektir. Felsefe sorusu üzerine deneyimlerini kullanarak düşündürmektedir. Bilimle yani deneyle cevaplanmaz (Bade,9).

Derslerimde öğretmen adaylarına felsefe ile ilgili ne düşündüklerini sorarım. Büyük bir kısmı onu karmaşık, sıkıcı, anlaşılmasız olarak değerlendirir ve bu görüşlerini desteklemek için lisedeki felsefe derslerinden örnekler verir. Birçoğumuzun felsefeyle tanışıklığı lisedeki felsefe derslerine dayanır. Bunlar, çoğunlukla filozofların görüşlerinin aktarıldığı ve ezberlendiği, günlük yaşamla ilişkisi kurulamayan derslerdir. Uygur, böyle olunca filozofların görüşleri karmaşık ve anlaşılması güç gelir, der¹. Felsefe, gizlinin, akıl almazın, uçsuz bucaksızın yöresi gibidir. Orada yüce, üstün bir şeylerin yaratılıp kotarıldığı sezilir. Ancak bunların neler olduğuna herkesin aklının ermeyeceği düşünülür.

Filozofların uğraştığı birçok sorunun oldukça yüksek mertebede soyut düşünceyi gerektirdiği bir gerçektir. Ancak bu durum neredeyse tüm entelektüel uğraşlar için de geçerlidir. Bu anlamda bakıldığında felsefenin fizik, bilgisayar programlama, matematik, jeoloji ya da tarihten hiçbir farkı yoktur. Ama bu, filozof olmayan insanların bu alanda ilerleyemeyeceği anlamına gelmez. Ayrıca filozoflar her zaman iyi yazarlar değildirler. Birçoğu fikirlerini açık bir şekilde aktaramaz. Bunun sebebi bazen filozofların yalnızca küçük bir kesim olan uzman okuyucular tarafından anlaşılmayı hedefliyor olmalarından; bazen de buna aşina olmayan insanların yalnızca kafasını karıştıran, gereksiz denilebilecek kadar karmaşık bir dil kullanmalarından kaynaklanır.²

Bazı filozof ya da felsefeciler, felsefeci olmayanların yaptıkları şeyin felsefe olmadığını, felsefe yapmak için bazı terimleri, bilgileri bilmek gerektiğini söylerler. Honer, Hunt ve Okholm *Felsefeye Çağrı*³ adlı kitaplarında bu eleştiriye yanıt verir-

1 Uygur, N. (2002). *Türk Felsefesinin Boyutları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

2 Warburton, N. (2016). *Felsefe Okuma Rehberi* (Çev. A. Fethi). İstanbul: Alfa Yayınları.

3 Honer, S., Hunt, T.C. ve Okholm, D.L. (2003). *Felsefeye Çağrı Sorunlar ve Seçenekler* (Çev. H. Ünder). Ankara: İmge Kitabevi.

ler. Onlara göre felsefe yapmak konusunda filozof olmayan ile filozof (meslekten filozof) arasında bir derece farkı vardır. Felsefeci olmayan insan felsefi görüşlerini genellikle basit günlük dilde ifade eder. Filozoflar ise daha teknik ve soyut bir dil kullanırlar. Felsefeci olmayanlar bir konudaki felsefi tutumlarını, büyük ölçüde imalarla, eylem ve tutumlarla ortaya koyarlar. Filozoflar ise kanıtlamalarını dikkatli bir biçimde kurarak kendi düşünme süreçlerini açık hale getirirler. Ayrıca felsefeci olmayanların felsefi duruşları genellikle gelgeç gönüllü ve bölük pörçüktür. Filozof olanlar ise sistematik olabilmek için kendi görüşlerini düzenlemek ve tutarlı hale getirmek için gayret gösterirler. Bu yüzden felsefeci olmayanların, filozofun kullandığı, akademik bir dille felsefe yapması beklenmemelidir. Ancak kişinin felsefeye yönelik farkındalığı, bilgi ve deneyimi arttıkça, kültürel ve entelektüel bilgi birikimi genişledikçe kişi, felsefi niteliği güçlü tartışmalar yapabilir, daha derin ve eleştirel düşünebilme konusunda kendisini geliştirebilir.

Derin düşünmek, toplumumuzda bazen çıldırmaya eş tutulur; filozoflara delirmiş gözüyle bakılır. Durmadan tuhaf şeyler tasarlayan insanlardır filozoflar onlara göre. Gülünç bir şeydir felsefe. Filozofların onunla ne yaptığı belli olmadığı gibi başkalarının da onunla elle tutulur, gözle görülür bir şey ortaya koyduğu söylenemez. Yani, olmasa da olur.⁴

Filozoflar herhangi bir sonuca ulaşır görünmezler ve topluma da neredeyse hiçbir katkıları yoktur. Tartıştıkları sorunlar hala, Antik Yunanlıların ilgilendikleriyle aynıdır. Felsefe, öyle görünmektedir ki hiçbir şeyi değiştirmez ve her şeyi olduğu gibi bırakır.⁵ Oysa ki insanlara hiçbir katkısı olmadığı düşünülen, kitabî ve soyut şeylerle uğraşması gerektiğine inananların aksine felsefe, insanın problemlerini ele almak, işlemek için vardır.⁶ Felsefenin işlenmemiş taze malzemesi, geçmişte yazılıp çizilenlerden değil, dünyadan ve bizim dünyayla olan ilişkimizden doğar.⁷

Filozoflar, Antik çağlardan günümüze kadar bilgelik, gerçeklik veya anlam arayışı içinde olan insanlardır. Filozoflar binlerce yıldır “Adalet nedir?” “Güzellik nedir?” “Gerçek nedir?” “Yapılacak doğru şey nedir?” “Bildiklerimden nasıl emin olabilirim?” gibi sorular üzerine düşünürler. Bunlar, birçok yetişkin ve çocuğun üzerinde tartıştıkları sorulardır. Hayatlarımızı anlamlandırmak için adalet, doğru ve yanlış, güzellik, bilgi ve gerçeklik konusundaki fikirlere ihtiyacımız vardır. Ayrıca, bu sorular, dünyadaki çoğu insan için de anlamlıdır. Bazılarının, filozof-

4 Uygur, N. (2002). *Türk Felsefesinin Boyutları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

5 Warburton, N. (2016). *Felsefe Okuma Rehberi* (Çev. A. Fethi). İstanbul: Alfa Yayınları.

6 Mengüşoğlu, T. (2003). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

7 Nagel, T. (2004). *Her Şey Ne Anlama Geliyor? Felsefeye Küçük Bir Giriş*. (Çev. H. Gündoğdu). İstanbul: Paradigma Yayınları.

ları insanlardan kopuk entelektüeller ya da fildişi kulede yaşayan kişiler olarak görmelerine rağmen pek çok felsefi soru, çoğumuzun zaman zaman merak ettiği sorulardır, özellikle çocukken.⁸ Montaigne de bu görüşleri destekleyen şu ifadeleri kullanır: “Felsefeyi, çocuklar için ulaşılmaz, asık suratlı, çatık kaşlı ve belalı göstermek büyük bir hatadır. Onun yüzüne bu sahte, bu kaskatı bu çirkin maskeyi kim takmış? O ki hep bayram ve hoş zaman içinde yaşamayı emreder bize.”⁹

Felsefenin yaşamımızdan kopuk olduğu görüşü gibi yaşamımıza ilişkin önemli bazı sorunlarla boğuştuğu düşüncesi de onu bizden uzaklaştırır çünkü felsefi sorular üzerine kafa yormak biraz tedirgin edici olabilir. Bazı insanlar bu tür sorular üzerine hiç düşünmek istemezler çünkü kendilerini güvende hissetmek isterler.¹⁰ Felsefenin, ölümü, yaşamın anlamını, kabul edilegelmiş kuralları, inanışları, alışkanlıkları, mutluluğu, özgürlüğü sorgulaması ve bunlar hakkında gittikçe derinleşen sorular sorması, kişinin farkındalıklarını arttırabilir, bazen de hoşlanmadığı sonuçlara ulaşmasına neden olabilir. Bazen bu sorgulama süreci belirsizlikle de son bulabilir, bütün sorular havada kalır hatta daha fazla soru ortaya çıkıverir. Ne var ki bu soruların ilk kez sorulduğu ve yanıtlarının bilinmediği o başlangıç noktasına artık geri dönmek mümkün değildir; düşünme süreci tetiklenmiştir bir kere!

Droit felsefenin asaletinin ve ödevinin, rahatsızlık ve huzursuzluk vermesinde yattığını söyler. Felsefenin varlık nedeni; düşünceyi sıkıntıya sokmak, inatla sıkıntılardan ve rahatsızlıklardan oluşan bir sistem kurmaktır. Amacı; kesinlikleri, düşünceyi dolayısıyla yaşamı da karmaşıklaştırmaktır.¹¹ Aslında bu rahatsızlık hissi değil midir bizi geliştiren, öğrenmeye, keşfetmeye yönelten? Belki de felsefe sorularının peşine düşmek, heyecanlı, maceralı bir yolculuğa çıkmak, bir çeşit bulmaca çözmek gibidir. Bir bulmacayı çözmeye çabalamak aslında eğlenceli değil midir? Felsefenin bizi belirsizlik içinde bıraktığı doğru olabilir. Ama belirsizliklere göğüs germek çağımız insanının yapmak zorunda olduğu bir şey değil midir? Her şeyin bir doğru yanıtı olduğu, tam bir kesinlik içinde yaşadığımız söylenebilir mi?

Felsefeyi bize yakınlaştıran fakat onu doğru bir şekilde anlamamızın da önüne geçebilecek bir yaklaşım vardır. Bu yaklaşım, felsefenin huzursuz edici değil aksine iyileştirici bir etkisi olduğunu söyler; felsefeden kişisel gelişim amacıyla yararlanılabileceğini iddia eder. *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak* (Lou Marinoff), *Felsefeyle Terapi* (Andreas Mussenbrock) gibi kişisel gelişime dönük kitaplar felsefenin iyileştirme işlevi olduğunu düşünenleri, bu görüş de felsefe tarihindeki bazı fi-

8 Gregory, M. (2008). *Philosophy for Children Practitioner Handbook*. USA: Institute for the Advancement of Philosophy for Children.

9 Montaigne, M. (2006). *Denemeler*. (Çev. H. Portakal). İstanbul: Cem Yayınevi.

10 Law, S. (2008). *Felsefe Dosyaları* (Çev. N. Kantürk). İstanbul: Popcore Yayınları.

11 Droit, R. P. (2015). *Felsefeyle Saadet Olmaz* (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Say Yayınları.